

Innovaatiotoiminnot / Eeva Hellström

8.12.2008

Kansallisen luonnonvarastrategian valmistelu

TAUSTA

Luonnonvarojen globaali käyttö kasvaa jatkuvasti. Tämä heijastuu monin tavoin kansainvälisiin raaka-ainemarkkinoihin, kansakuntien hyvinvointiin, ympäristön tilaan sekä politiikan ohjaukseen. Kansainvälinen yhteisö on kiinnittänyt huomiota luonnonvarakysymyksiin mm. perustamalla viime marraskuussa YK:n alaisuuteen asiantuntijaelimenä toimivan kansainvälisen luonnonvarapaneelin.

Suomelle luonnonvarat ja niiden monipuolinen käyttö ovat keskeinen hyvinvoinnin lähde. Kilpailun kiristyminen globaaleilla raaka-ainemarkkinoilla sekä kestävä kehityksen politiikan vahvistaminen edellyttävät luonnonvarapolitiikan jatkuvaa ja koordinoitua kehittämistä.

Vastuu luonnonvarojen käytön ohjauksesta on jakaantunut usealle eri hallinnonalalle. Luonnonvarakysymyksiä sivutaan enenevässä määrin erilaisissa kansallisissa, alueellisissa sekä sektorikohtaisissa strategioissa ja ohjelmissa. Kestävän kehityksen ja kansallisen kilpailukykyyn näkökulmasta on tärkeää, että ne muodostavat kokonaisuuden, jonka osat tukevat toisiaan. Se edellyttää yhteisen viitekehyksen luomista eri luonnonvarojen tarkastelulle sekä yhdessä sovittuja tavoitteita ja kehittämistoimia.

MITÄ OVAT LUONNONVARAT?

Lähes kaikki mitä teemme vaikuttaa luonnonvaroihin. Saamme energiamme, ravintomme, suojamme ja henkisen hyvinvointimme niiden välityksellä. Luonnonvarakäsitteitä voidaan määritellä useista eri lähtökohdista ja niille on useita erilaisia käyttäjäryhmiä. Esimerkiksi luonnontieteet, yhteiskuntatieteet, talouselämä ja arkikieli ymmärtävät luonnonvaroilla eri asioita.

Strategiatyötä edeltäneessä, nk. Luodin-hankkeen esiselvityksessä (Kauhala & Hellström 2008) luonnonvarat on kuvattu seuraavasti:

Varantopohjaiset luonnonvarat voivat olla joko uusiutumattomia tai uusiutuvia. **Uusiutumattomien** luonnonvarojen, kuten öljyn ja mineraalien varanto vähenee aina niitä käytettäessä. **Uusiutuvien** eli biologisten luonnonvarojen, kuten puun ja biomassan varanto vähenee tai kasvaa riippuen siitä, miten luonnonvaraa hoidetaan. Jos luonnonvara uusiutuu hitaasti, kuten turve, rajanveto uusiutuvuuden suhteen on hankalaa.

Osa luonnonvaroista, kuten auringonsäteily, tuuli ja merivirrat perustuvat jatkuviin **virtoihin**, joiden käyttö ei vaikuta niiden määrään.

Aineellisilla luonnonvaroilla on omistaja ja niiden omistajuus voidaan siirtää. Ne voivat olla peräisin maasta, maaperästä, luonnonbiologisista tuotantoprosesseista sekä vesivarannoista.

Aineettomat luonnonvarat ovat sellaisia, joille ei ole määritelty omistajaa tai joita ei voi omistaa. Niitä ovat esimerkiksi auringon säteily, valtameret tai ilma.

Innovaatiotoiminnot / Eeva Hellström

8.12.2008

Etelämpänä Euroopassa myös tila on tärkeä ja jatkuvasti kallistuva luonnonvara. Elämys- ja kokemusperäisiä luonnonvaroja ovat esimerkiksi metsässä samoilu tai kulttuurimaiseman kauneus.

Luonnonvaroja voidaan luokitella myös **käyttötarkoituksen** mukaan, vaikka useimpia niistä voidaan käyttää useisiin eri tarkoituksiin. Jako onkin tehty yleensä aika yleisellä tasolla esimerkiksi energiaan, materiaalintuotantoon, ravintoon ja elinympäristöön.

Luonnonvarojen lisäksi luonto tarjoaa ns. **ekosysteemipalveluja**. Ekosysteemipalveluja ovat ekosysteemin tuottamat suorat tuotteet, ns. sääntelypalvelut ja kulttuuripalvelut. Niistä suorat tuotteet - kuten puuraaka-aine - ovat perinteisesti markkinoilla arvokkaita. Sen sijaan sääntelypalvelut ovat vaikeimpia tuotteistaa. Sääntelypalveluita ovat esimerkiksi metsän kasvun aikaansaama hiilen sidonta, kosteikkojen tarjoama tulvasuojelu, liikaravinteiden ja saasteiden hajotus, hyönteisten tekemä pölytys ja hyönteissyöjiä tarjoama tuholaisten sääntely.

LUONNONVARASTRATEGIAN TAVOITTEET JA LÄHTÖKOHDAT

Kansallisen luonnonvarastrategian valmistelutyössä pohditaan, millaisin tavoittein ja toimenpitein luonnonvaroihin perustuva monipuolinen hyvinvointi voidaan Suomessa turvata. Strategiatyön tavoitteena on

- 1) laatia visio luonnonvarojen kestävään käyttöön perustuvalla hyvinvoinnille,
- 2) asettaa sitä tukevat tavoitteet,
- 3) määrittää niitä tukevat keinot sekä
- 4) sitouttaa keskeiset toimijatahot keskeisten kehittämishankkeiden toteuttamiseen.

Strategiatyössä otetaan huomioon seuraavat lähtökohdat:

- **Tavoitteiden asettelu ja keinojen määrittely.** Strategiassa tulee pyrkiä turvaamaan sekä luonnonvarojen kestävä käyttö että luonnonvaroihin perustuva kilpailukykyinen yritystoiminta.
- **Tarkastelun kohde.** Työssä tarkastellaan sekä Suomesta peräisin olevia että Suomessa käytettäviä luonnonvaroja. Tarkastelu sisältää sekä geotieteellisiä ekosysteemeistä saatavat resurssit ja palvelut.
- **Tarkastelutapa.** Luonnonvarojen käyttöä tarkastellaan dynaamisesta ja systeemisestä näkökulmasta. Strategian on pystyttävä vastaamaan nopeastikin muuttuvan maailman haasteisiin. Luonnonvarojen käyttöä tarkastellaan kokonaisuutena, jossa otetaan huomioon eri luonnonvarojen käytön keskinäiset vuorovaikutukset.
- **Aikajänne.** Luonnonvarakysymyksiä tarkastellaan pitkällä aikajänteellä, mikä mahdollistaa ennakoivan otteen ja innovatiiviset ratkaisut.

Strategiatyön viitekehys on esitetty liitteessä 1.

Innovaatiotoiminnot / Eeva Hellström

8.12.2008

TOTEUTUS - TYÖN KULKU JA OSALLISTUJAT

Luonnonvarastrategiaa valmisteleva, yhteiskunnan eri toimijatahoja laajasti edustava strategiaryhmä on aloittanut työnsä lokakuussa 2008 ja työn tulokset luovutetaan pääministeri Matti Vanhaselle 31.3.2009 mennessä.

Strategia valmistellaan pääosin strategiaryhmän työpajoissa, mutta sekä asiantuntijoille että muille aiheesta kiinnostuneille tarjotaan mahdollisuus osallistua työhön oheisen suunnitelman mukaan. Strategiaprosessin kuvaus on esitetty tarkemmin liitteessä 2.

Strategiaryhmä. Luonnonvarastrategian valmisteluun on kutsuttu politiikan, hallinnon, elinkeinoelämän, tutkimuksen, järjestöjen ja median edustajista koostuva strategiaryhmä (liite 3). Strategia valmistellaan pääosin strategiaryhmän työpajoissa.

Asiantuntijaverkosto. Strategisen tiedonhankinnan tueksi on kutsuttu n. 40 henkilön asiantuntijaverkosto, joka tukee strategiaryhmän työtä pääasiassa verkkotyöskentelyn avulla.

Seminaarit. Strategiatyön tueksi järjestetään kaksi strategiaryhmän ja asiantuntijaverkoston yhteistä seminaaria (9.12.2008 sekä 13.1.2009) , joiden materiaalit julkaistaan hankkeen verkkosivulla.

Taustaselvitykset. Strategiatyön tueksi on teetetty strategista tiedonhankintaa tukevia asiantuntijaselvityksiä. Ne käsittelevät mm. luonnonvarojen käyttöön liittyviä erilaisia maailmankuvia ja argumentointitapoja, luonnonvarakäsitteistöä, globaaleja trendejä ja heikkoja signaaleja sekä luonnonvarojen käytön ohjaus- ja hallintorakenteita. Selvitysten tulokset julkaistaan hankkeen verkkosivuilla.

Avoin verkkotyökalu. Kaikille aiheesta kiinnostuneille tarjotaan mahdollisuus välittää strategiaryhmälle näkökulmiaan julkisen verkkotyökalun avulla. Lokakuussa 2008 toteutetulla kyselyllä kartoitettiin mihin kysymyksiin luonnonvarastrategiatyön pitäisi vastata ja joulukuussa 2008 - tammikuussa 2009 toteutettavalla kyselyllä ideoidaan käytännön kehittämishankkeita.

Luodin-työpajat. Strategiatyössä hyödynnetään eri toimialojen ja hallinnonalojen yhdessä rahoittaman, nk. Luodin-viestintäkampanjan teemakohtaisten työpajojen tuloksia. Tammikuussa 2009 järjestettävissä työpajoissa ideoidaan konkreettisia kehittämishankkeita. (www.smy.fi/luodin)

Raportti ja julkistaminen. Strategia julkaistaan keväällä 2009 järjestettävässä julkistamisseminaarissa. Strategiatyön raportti laaditaan jatkuvana prosessina siten, että strategiaryhmän ja asiantuntijaverkoston on mahdollista työn aikana kommentoida sitä.

Sitran rooli. Sitran roolina strategiaprosessissa on työprosessin suunnittelu, strateginen tiedonhankinta, osallistujien koolle kutsuminen, puitteiden järjestäminen työskentelylle, työskentelyn koordinointi ja sekä tulosten yhteen vetäminen ja raportointi.

Innovaatiotoiminnot / Eeva Hellström

8.12.2008

KYSYMYKSET KESTÄVÄN KEHITYKSEN TOIMIKUNNALLE

Kestävän kehityksen toimikunnan 16.12.2008 pidettävän kokouksen aikaan luonnonvarastrategian valmistelussa on käynnissä tavoitteiden ja keinojen asettaminen. Sen tueksi esitetään neljä kysymystä, joihin strategiatyössä pyydetään Kestävän kehityksen toimikunnan jäsenten näkökulmia ja kommentteja:

1. Luonnonvara- ja ilmastopolitiikan suhde

Mikä on luonnonvarapolitiikan ja ilmastopolitiikan suhde, eli niiden kytkennät, synergiat ja ristiriidat? Miten ne pitäisi ottaa huomioon kansallisessa luonnonvarastrategiassa?

2. Biotalous

Biotaloudella tarkoitetaan laajasti ottaen biologisia resursseja kestävästi hyödyntävää tuotantoa, jossa uusilla teknologioilla on merkittävä rooli. Mitkä ovat biotalouden mahdollisuudet ja rajat Suomessa?

3. Luonnonvaratehokkuus

Luonnonvaratehokkuutta voidaan tarkastella mm. energiatehokkuuden, materiaalitehokkuuden ja maankäyttötehokkuuden näkökulmasta. Mikä painoarvo Suomen tulisi antaa luonnonvaratehokkuuden lisäämiselle ja luonnonvarojen kokonaiskäytön vähentämiselle?

4. Luonnonvarat ja turvallisuus

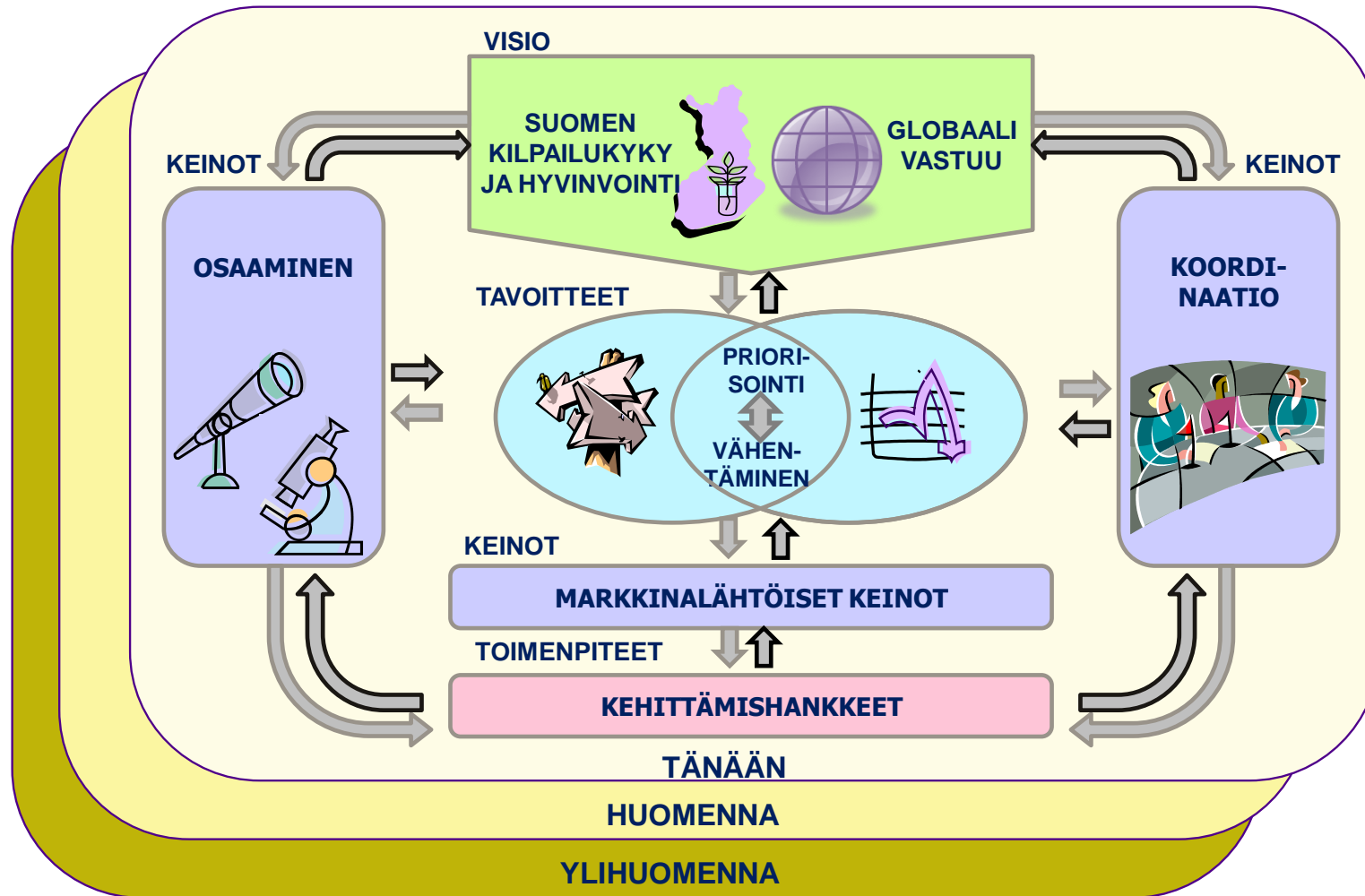
Luonnonvarojen käyttöön liittyy monenlaisia turvallisuusnäkökohtia, kuten ympäristöturvallisuus, elintarviketurvallisuus, huoltovarmuus ja globaalien konfliktien hallinta. Miten erilaiset turvallisuusnäkökohdat pitäisi ottaa huomioon kansallisessa luonnonvarastrategiassa?

LISÄTIETOJA LUONNONVARASTRATEGIAN VALMISTELUSTA

www.sitra.fi/luonnonvarastrategia

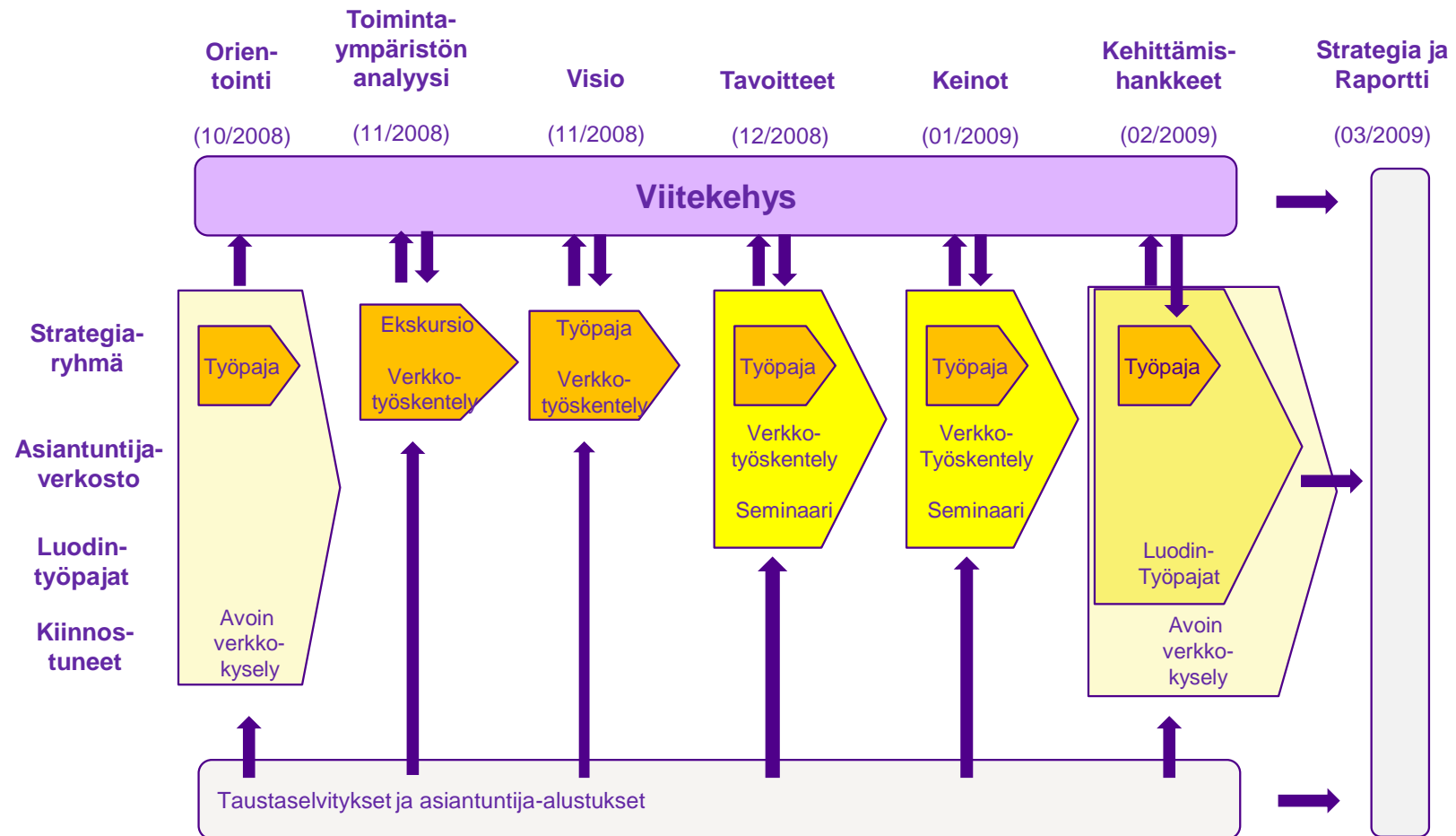
Projektinjohtaja Eeva Hellström, Sitra, eeva.hellstrom@sitra.fi

Liite 1. Kansallisen luonnonvarastrategian valmistelun viitekehys

SYSTEMISYYS JA DYNAAMISUUS !

Liite 2. Kansallisen luonnonvarastrategian valmisteluprosessi

Innovaatiotoiminnot / Eeva Hellström

8.12.2008

Liite 3. Kansallisen luonnonvarastrategian valmistelun strategiaryhmän jäsenet**Hautojärvi Sirkka** (pj.)

Cronberg Tarja, puheenjohtaja
Grundström Elina, päätoimittaja
Hakkarainen Ensio, johtaja
Hakovirta Marko, V.P. Technology
Hornborg Michael, puheenjohtaja
Kahlos Jussi, projektipäällikkö
Kananen Ilkka, toimitusjohtaja
Kauppi Lea, pääjohtaja
Kolehmainen Ilmo, johtaja
Kuisma Juha, museonjohtaja
Kylä-Harakka-Ruonala Tellervo, johtaja
Lotvonen Esko, maakuntajohtaja
Matikainen-Kallström Marjo, kansanedustaja
Nurmi Pekka, tutkimusjohtaja
Nurmi Piia, projekti johtaja
Nyberg Frankenhaeuser Annika, ohjelmajohtaja
Pokka Hannele, kansliapäällikkö
Portin Anders, metsä- ja infrastruktuuri johtaja
Ritschkoff Anne-Christine, tutkimusjohtaja
Rutanen Juha, sihteeri
Silpola Jaakko, toimitusjohtaja
Stenborg Markku, erityisasiantuntija
Suuronen Petri, tutkimusjohtaja
Taalas Petteri, pääjohtaja
Taiveaho Satu, kansanedustaja
Tiilikainen Kimmo, puheenjohtaja
Torvinen Laura, asiantuntija
Turpeinen Harri, johtaja, yhteiskuntasuhteet
Vaittinen Jarmo, kansliapäällikkö
Virtanen Erkki, kansliapäällikkö
Vornamo Hannu, toimitusjohtaja
Wallin Jyrki, toiminnanjohtaja
Yrjö-Koskinen Eero, toiminnanjohtaja
Österlund Henrik, yksikönpäällikkö

Kestävän kehityksen toimikunta
Vihreä Lanka
Rakennusteollisuus RT
Metso Corporation
Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK
Suomen Metsäyhdistys
Huoltovarmuuskeskus
Suomen ympäristökeskus
Metsähallitus
Maatalousmuseo Sarka
Elinkeinoelämän keskusliitto EK
Lapin liitto
Kokoomus
Geologian tutkimuskeskus
Vastuullisen liiketoiminnan kehittämiskeskus
Yleisradio
Ympäristöministeriö
Metsäteollisuus ry
VTT
Luontoyrittäjyysverkosto
Turveteollisuusliitto
Valtiovarainministeriö
Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
Ilmatieteen laitos
SDP
Luonnonvarainneuvosto
Ulkoasiainministeriö
Neste Oil
Maa- ja metsätalousministeriö
Työ- ja elinkeinoministeriö
Kemianteollisuus
Agronomiliitto
Suomen luonnonsuojeluliitto
Motiva